

Ad IV. Imo si conjuges, qui timent multam prolem, in periculo sunt peccandi, suaderi illis potest, ut, reliquo tempore sese continent, eo tempore matrimonio utantur, quo spes generandi magis remota sit: quod accidit, si sese continent paucis diebus ante mulieris fluxum menstruum et plenos quatuordecim dies post menstruationem inceptam, ita ut sine magna spe — vel, ut ipsi considerant, periculo — generandi circiter decem intermediis diebus vel pluribus matrimonio uti possint: v. Capellmann l. c. Verum tamen non est, generationem omnino certo non posse sequi. Quam praxim damnandam non esse, atque insinuari caute posse conjugibus, si aliter ab onanismi peccato non retraherentur, S. Poenitentiaria 16. Jun. 1880 edixit.

Caput II.

De obligatione circa actus conjugales.

852 Quoniam pleraque, quae de conjugali vita dicenda sunt, ex praecedentibus satis colliguntur, ea, quae de obligatione ulterius exponi debent, ad duas quaestiones breviter reduci possunt: 1) quae sit obligatio reddendi debitum, 2) quae obligatio denegandi.

§ 1.

Obligatio conjugale debitum reddendi.

Quum secundum Apostolum mulier non habeat potestatem corporis sui, sed vir, et vir non habeat potestatem sui corporis, sed mulier, statuendum est:

I. Serio et rationabiliter petenti debitum conjugale reddendum prorsus est: quod imprimis de actu perfecto intelligitur, sed etiam extendendum est per se ad actus imperfectos non certo malos.

II. Si alter jus petendi vel exigendi amisit, reddendi obligatio per se non erit; at generatim neque obligatio omnino denegandi vel in denegatione persistendi, nam haec denegandi obligatio oriri tantum potest ex obligatione caritatis, alterum monendi, ne ipse peccet: verum hoc ipsum praevirti potest, si conjux rogata, potius quam reddat, ipsa petat debitum.

853 III. Excusatur aut omnino aut saltem a mortali peccato, qui non reddit debitum petenti, *secluso incontinentiae periculo probabiliter animadverso* — quod periculum tamen facile adesse potest — in his adiunctis:

- 1) Si non est petitio seria, aut si roganti facile remittitur petitum.
- 2) Si petitio est nimis immoderata. Cavendum quidem est, ne facilis petitio pro immoderata habeatur; attamen S. Alph., qui tandem uxorem tum non audeat peccati gravis damnare, quando, nisi speciale periculum in viro sit, post tertiam vicem in eadem nocte quarta vice negaverit, videtur plane de extraordinariis circumstantiis id intelligere: nam adeo frequens usus matrimonii diutius productus viro potius quam mulieri grave damnum facile infert. Sed etiam uxoris, si viribus debilis est, ratio haberi debet.

In dubio perdurante consulatur medicus; confessarii tamen est animadvertere, non quodlibet incommodum, sed serium damnum, quod ex prudentis medici iudicio omnino timetur, ab obligatione reddendi vel frequentius reddendi debitum excusare. Cf. infra ad IV. 2.

Excusatur igitur 3) generatim uxor, a qua petitur debitum, si grave damnum, etsi non imminens mortis periculum, juste timere debet: quare pro viribus uxoris facilius aut minus facile petitio immoderata censenda est.

4) Si ad breve tempus, secluso semper periculo, differtur.

5) *Cum eadem restrictione* etiam admitti debet, raro denegare, si saepe praestatur, ex parvitate materiae esse veniale peccatum, v. g., ut S. Alphonsus dicit, si mulier, quae saepius in hebdomada rogata debitum praestare consuevit, semel in mense denegat.

6) Si vir uxoris et prolis curam non habet, ita ut ex culpa viri vagabundi illae sibi suaeque miseriae atque gravi paupertati relinquuntur, uxor obligari non potest; imo nisi vir resipiscat, ne periculum quidem incontinentiae ratio esse videtur, quae uxorem cum tanto incommodo obliget, ut mero arbitrio et libitui viri addicta sit.

7) Si sine culpa viri magna paupertas et conjugibus et numerosae proli impendet, haec per se ratio non est, cur perpetuo aut diu debitum denegetur; siquidem grave periculum incontinentiae non aberit, et tandem proli melius est pauperem esse, quam omnino non esse. At si diu denegare non licet, vix quidquam juvabit, aliquando negare, eo quod post debitum diutius negatum, quando redditur, facilius est spes concipiendi. Tamen si proles concipienda aut ipsi conjuges extremae necessitati exponerentur, haec ratio denegandi foret: v. S. Alph. n. 941. — Verum haec paupertatis, etsi non extremae, conditio, et timor numerosae prolis, ratio est, cur insinuetur conjugibus, ut potius quam incontinentiae periculo sese exponant, secundum ea agant, quae dicta sunt supra cap. I. § 5 ad IV, n. 851.

IV. 1. Obligatio reddendi debitum petenti non exstinguitur per hoc, quod petens *illicite* tantum petat, modo ne *injuste* aut *rem illicitam* petat.

Quare de voti impedimento magis etiam intellige ea, quae n. II dicta sunt. Nam votum obligat quidem erga Deum ex virtute religionis voventem, ne petat; sed hujus rei iudicium alter non habet; quare, etsi vovens *illicite* petat, petit tamen, quod ad jus suum pertinet, ac proin nolenti desistere altera pars reddere debet: nisi forte — quod melius est — partes petentis vult assumere.

Imo etsi conjuges ambo vovissent castitatem, ita tamen, ut invicem se non abdicassent *usu juris*, persistenti in exactione alter reddere deberet, quia hic per votum sibi tantum illicitam reddit petitionem, non vero redditionem actus conjugalis, neque ipsius est dijudicare, cur alter jus suum exigat: cf. S. Alph. n. 944, et cum eo contra paucorum opinionem Suarez, Lugo, Laym., Bonacina, Elbel, Sporer, Holzmann, Diana, Filliuc., Salmantic. etc. — vide supra cap. I § 2 n. 845.

2. Quando propter grave malum ipsis conjugibus timendum obligatio reddendi non amplius subsistat, vide supra. Hic tantum addo, propter communia vel non adeo gravia incommoda defatigationis, dolorum capitis, etsi, quando ita vehementes non sunt, ad aliquot menses post partum

protrahantur, uxorem a reddendo debito non excusari. Cf. Elbel *de matr.* n. 397.

855 3. Perfecte amenti, si petit, utpote qui humano modo non petat, reddendi debitum obligatio per se non est. Facultas autem reddendi aut petendi ex parte conjugis sani plerumque aderit. Excipiendus est casus, quando *uxor* non sterilis *furiosa* amentia laborat, siquidem summum periculum seu moralis certitudo faciendi abortus tunc aderit: nihilominus si maritus in gravi periculo incontinentiae versatur, quod sibi videtur aliter vincere vix posse, de omnimoda obligatione ab usu matrimonii abstinendi puto non constare (cf., quae dicta sunt cap. praec. n. 835 ad I. 3). — Quod de amentia dictum est, per se valet etiam de perfecta ebrietate: extrinsecus tamen facilius obligatio reddendi debitum accidere potest, ut mox dicam.

Si amentia sive ebrietas plena non est, adeoque usum rationis, quamquam debilem, relinquit¹, petenti debitum reddendum est, idque in semi-amentia etiam magis, quam in semi-ebrietate, eo quod prior continua, posterior transitoria est; quare extra periculum incontinentiae in semi-ebrietate viri uxor facilius rem potest differre. Nimirum periculum defectuum corporalium non levium in prole progignendorum — quod tum ex amentia, tum ex ebrietate impendit — ratio esse potest non quidem perpetuo negandi, at differendi usum conjugii: verum si semi-ebrius in periculo imminente incontinentiae est, periculum illud pro prole forte oriturum postponi debet, praecipue quando vir in eo statu exsistat, ut gravis peccati committendi forte sit capax, vel ex praevisa denegatione uxoris tum quum levius se inebriat gravem reatum luxuriae contracturus sit.

Gravior quaestio est, num perfecte ebrio vel amenti debitum conjugale reddi *debeat*, si vir petens alioqui sit in periculo pollutionis committendae: quod multi scriptores affirmant, ut S. Alph. n. 948, Sanchez l. 9 disp. 23, Scavini t. 3 n. 959, eo quod sic impediatur actus saltem materialiter malus. — Recenti tamen tempore a medicis et physiologis observatum est, ut dixi, pro prole ex tali actu conjugali oritura adesse gravis damni periculum, nimirum tum defectus corporales, tum *graves* (si agitur de viro ebrio) vitiosos habitus morales contrahendi. Hoc igitur adnoto, ut videatur, num forte ea pericula uxor graviora judicare possit, quam bonum illud, quod sit in impediendo actu mariti materialiter malo. — E contrario autem, si uxor ex quacunque causa in ea conditione est, ut concipere non possit, sane illud prolis futurae periculum cessat; dein, si vir ebrius ex denegato debito conjugali postea moveatur ad inimicitias vel graves discordias contra uxorem, aut si propter cognitam uxoris repugnantiam in periculo sit, cum ebrietatis malitia simul etiam malitiam luxuriae praevisae contrahendi: habes momenta, quae perpendi debeant, ut reddendi debiti obligatio ex parte uxoris potius urgeatur.

856 V. Ex obligatione mutua reddendi debitum conjugale, sequitur pro conjugibus obligatio cohabitandi, ita ut sine mutuo consensu aut

¹ Quod extendi debet etiam ad tempus lucidi intervalli, at cum restrictione modo dicta in casu furiosae amentiae, in qua uxor versari consueverit. — Si vero uterque conjux perfecta et perpetua amentia laborat, etsi lucido intervallo raro interrumpatur, separatio eorum facienda est, eo quod educatio prolis reddatur impossibilis. Cf. Sanchez *de matr.* l. 9 d. 23.

necessitatis causa diu unus ab altero abesse nequeat: quare si diu vir absens esse debet, uxorem, si commode possit, secum debet ducere: S. Alph. n. 939.

Etiam gravis obligatio justitiae sequitur, qua uterque conjugum tenetur, ne se impotentem voluntarie reddat ad debitum, sive fit excessu peccandi luxuriose, sive excedente labore et maceratione.

Ad quam rem pertinet examinare, quousque liceat feminae subire operationem, qua ovaria vel uterus extirpentur. Posterius non solum in utero ex sese periculose infecto, sed etiam accidere potest in *matre*, quae, ut prolem conceptam parere possit, pati debeat caesaream sectionem: hanc vero medicus ita perficere cupiat, ut ad diminuendum praesens matris periculum et ad praecavendam graviditatem pro futuro uterum excidat. — Ovarii excisio tam in femina matrimonio juncta, quam in innupta propter ipsius organi morbidam affectionem ejusve timorem committitur.

Primo dicam de femina innupta, apud quam facilius locum habebit excisio ovariorum. Haec licita erit, si secus vita periclitatur, aut si grave periculum est seu *gravis ratio positiva* timendi, ne femina postea denuo cum magno periculo vitae operationem chirurgicam subire debeat. Num feminae illi matrimonium inire liceat, atque defectus ille pro absoluta impotentia habenda sit, vide n. 744. De excisione uteri in virgine vix quaeretur, nisi ipsius organi morbida affectio illam excisionem necessariam fecerit, ut vita servetur. Eam tunc fieri licere evidens est; sed de hujus etiam feminae incapacitate concipiendi et de sequela quoad matrimonium judica ex n. 744.

Secundo dicendum est de muliere matrimonio juncta. Utramvis excisionem sive ovariorum, sive uteri, habeo pro eo *defectu subsequente*, qui, etsi conceptionem prolis reddat impossibilem, usum matrimonii tamen non faciat illicitum. — Licere utramlibet operationem, si aliter de vita uxoris actum sit, plane dici debet, sive maritus consentiat, sive non. Verum si periculum adeo instans non est, sed solum gravis ratio timendi, ne mulier postea iterum in vitae periculum inducatur: non videtur mihi eadem conditio uxoris esse atque feminae innuptae. Haec, utpote pleniore sensu sui juris, de se facilius disponere potest, maxime si vult manere innupta; illa, si sibi conciliet eam impotentiam, disponet de jure mariti; quod non licebit sine ejus consensu, nisi necessarium sit ad propriam vitam salvandam vel *imminens periculum propulsandum*. — Hinc, si remotius est periculum, non puto licere istam operationem viro non consentiente, eo consentiente licere puto, siquidem vir spe futurae prolis sese abdicare potest, contentus — nisi velit cum uxore continentiam servare — solo fine secundario matrimonii, quod, utpote semel validum, irritum fieri nequeat, neque jure suo et usu plane destituatur secundum ea, quae dicta sunt n. 835.

§ 2.

De obligatione denegandi.

Obligatio denegandi oriri potest solum ex eo, quod aut 1. res,⁸⁵⁷ quae petitur, *in se* sit illicita, aut 2. res, quae petitur, *ex circumstantiis* fiat mala.

I. *Ex circumstantiis* res, quae petitur, mala fit, si inducit alterum conjugem in periculum magnum neque adsit causa excusans, aut si in imminens vitae periculum conjiciat secundum ea, quae cap. I. § 3 art. II. dicta sunt.

II. *In se illiciti* sunt illi actus imperfecti, qui ex se evidens periculum pollutionis secum ferunt, quod conjuges praevenire nequeunt aut nolunt. Quare si tale quid petitur, denegandum est. Verum si periculum adeo certum ex sese non inducitur, reddens excusatur, etsi ipse in se periculum pollutionis aut pollutionem subeat (modo cohibeat consensum, de quo tamen cf. supra n. 836 ad III. 4): quia, qui obedit, praestat rem in se non certo illicitam ex obedientia erga alterum quasi-superiorem, ac proin effectus ille malus ipsi non imputabitur: v. S. Alph. n. 934 in fine.

III. Magis autem illicita sunt ea, quae tendunt in effusionem seminis extra vas, vel eam intendunt, sive est onanismus, videlicet abruptio copulae voluntaria cum effusione virilis seminis extra vas (saepe nomine onanismi vocant peccatum pollutionis studiose causatae; quare si poenitens id peccatum nominat, videndum est, quid velit designare), sive est sodomia. Haec igitur agere, aut in ea consentire, gravissime illicitum est.

Hinc: 1. Sodomia ex parte utriusque conjugis gravissimum peccatum est.

2. Onanismus per se ex parte viri gravissimum est peccatum.

3. Ex parte uxoris onanismus ejusmodi peccatum praecipue tum est, quando utcumque inducit virum ad illud scelus, sive directe, sive indirecte nimis querelis de prolis numerositate et similibus, aut si utcumque approbat, aut si ea fiunt, quae indico seq. n. 858, 5.

858 IV. Quare si vir onanista est, uxor id agere debet, ut virum ad impium scelus omittendum inducat, monitis et precibus pro spe fructus aliquoties iteratis, tum ex obligatione fraternae correctionis, tum ne ipsa videatur consentire¹.

At si nihil proficit, grave autem sibi est, viro usum corporis denegare aut periculum propriae incontinentiae subire: mulier, utpote quae ex sua parte rei licitae operam det, peccati rea non est, si *nihil aliud* fit, praeterquam quod vir se retrahit. S. Alph. n. 947.

1. Igitur tum timor, ne a viro aliquid grave pati debeat, graves rixas etc., tum timor, ne sibi periculosum et grave sit tamdiu a matrimonii usu abstinere, pro uxore legitima rationes sunt, cur viri peccatum permittat eique materialiter cooperetur, modo illud sibi displiceat, idque sibi displicere ostendat. Quamquam si spes fructus non est, non tenetur *singulis vicibus* monita et signa displicentiae positive iterare, etsi experientia scit, virum jure conjugali abusurum esse; — viro autem, qui se ad abusum copulam petere declarat, seu *ad abusum* petat, mulier obsistere debet, et solummodo *cum protestatione*, scilicet declarans se nolle nisi legitimum usum, sui corporis copiam dare potest.

¹ Studeat inducere ad temporaneam continentiam secundum supra dicta n. 851.

2. Si quando de viri peccaminosa voluntate non certe constat, potest non solum licitum pro uxore, sed etiam debitum esse, viro copulam petenti obsecundare.

3. Quando igitur uxor licite aut petit copulam a viro onanista, aut ei reddit, ipsa non peccat voluptati internum consensum praebendo, neque semetipsam *ante* copulam excitando.

Attamen quod *post* copulam ex parte viri perfectam supra licitum esse dixi, sc. uxorem tactibus sese excitare posse ad complendum actum, si ex parte mulieris perfectus nondum fuerit; id in casu onanismi objective licitum esse, dicere minime possum. Quantum autem expediat, uxorem cum bona fide id agentem monere, ex communibus regulis desumitur, quae exponunt munus confessarii in poenitente instruendo atque monendo.

4. Ipsum peccatum viri uxori non posse placere, in comperto est. At cum vera peccati displicentia et detestatione conjugum potest quaedam complacentia seu gaudium circa effectus, v. g. si uxor viri onanistae gaudium concipiat, quod utrum non gestet, ab onere et labore partus, educationis libera sit. Quae si accidunt, non illico peccati damnari debent. Verum uxori agendum est, ne illo gaudio nimis sese occupet, alioqui fieri facile potest, ut complacentia de illis effectibus transeat in complacentiam ipsius causae seu peccatorum, quae illis effectibus ortum dederunt. Suadendum ergo, ut, si tale gaudium mentem subeat, ipsa peccatum viri positive detestetur, atque ita se paratam esse coram Deo declaret, ut, si optio illi detur, nunquam ipsum abusum velit¹.

5. Verum si non sola retractione viri, sed alio modo onanismus fiat, ita ut statim ab initio copula contra leges naturae inchoetur et contra eas perficiatur, sane mulier tali rei *nullatenus* acquiescere vel cooperari potest.

Communiora peccata conjugum gravia haec fere sunt: 859

1. Adulteram mentem fovere, a fortiori adulterium committere;
2. solitariis actibus vel etiam cogitationibus, verbis sese periculo pollutionis exponere;
3. mutuos actus ex sese vehementer ad pollutionem, quae anteverti nequeat, excitantes exercere;
4. sodomiam, onanismum committere;
5. debitum conjugale rationabiliter petenti, praesertim in periculo incontinentiae existenti, denegare;
6. debitum conjugale contra jus compartis seu cum gravi ejus damno irrationabiliter exigere vel extorquere;
7. matrimonio uti cum proprio periculo gravi, nisi forte aliquando causa gravis excuset.

Nota. Confessarius modestus et parcus esse debet in interrogationibus de usu matrimonii. Ex una quidem parte non semper potest ab interrogando abstinere, si justam causam habet suspicandi, non omnia rite manifestari a conjugibus, aut conjuges in errore periculoso versari; ex altera autem parte excederet omnino partes prudentiae et decentiae, si quoslibet conjuges de hac re interrogaret, imo si unquam

¹ Ad quod, si confessario videatur expedire, addi potest, ejusmodi matrimonii abusum inducere posse effectus sane tristes morborum, maxime pro femina.

sine vera necessitate ad res minutas descenderet. Quodsi gravis ratio interrogandi sit, incipiat prorsus a generali aliqua interrogatione, v. g. num in matrimonio bene vivant, uxore viro obediat: responsa data et modus respondendi facillime confessarium docebunt, utrum ulterius interrogandum sit necne.

Responsa sive S. Poenitentiarie sive S. Officii circa plures quaestiones hic breviter expositas dare supersedeo; siquidem in manibus fere omnium sunt, et rem in se satis claram attingunt¹.

Pro appendice complebo doctrinam de mutui inter maritum et uxorem relationibus atque officiis, recapitulando, quae sparsim variis in locis jam ex parte adnotavi. Cf. ex Busenb. Lacroix l. 3 p. 1 n. 708.

Qua conjuges, seu quoad matrimonium ejusque usum, maritus et uxor paris conditionis sunt, atque alter alteri debet obsecundare. Quatenus autem societatem domesticam spectamus, quae per matrimonium fundatur, maritus Superioris tum officium, tum potestatem habet.

Quapropter maritus 1. debet uxorem atque familiam alere, atque bona non sua tantum, sed etiam communia (vel etiam uxoris) administrare. — Hinc graviter peccat: a) si bona dilapidat atque familiae curam negligit; b) si, dum potest, uxorem indigentem et familiam non alit, nisi forte quoad uxorem ex hujus culpa divortium factum sit.

2. Tenetur maritus invigilare in bonos mores et familiae et uxoris. Et quamquam uxor hac in re multum eum juvare potest et debet circa educationem filiorum: nihilominus ut superiori prima cura marito incumbit, ita ut ipse videre debeat, utrum per uxorem aliosve bonae educationi bonisque familiae moribus satis provideatur necne, et ut ipse uxorem, si negligentior sit, ad officia religionis implenda debeat urgere. — Hinc a) incuria hac in re graviter delinquere potest; b) a fortiori graviter peccat, si uxorem ab officiis religionis necessariis impediatur, vel etiam sine sufficienti causa ab exercitiis religionis non necessariis quidem, sed multum utilibus: ceteroqui, si eam impediatur ab iis, quae consilii sunt, plerumque venialiter tantum peccet; etiam graviter peccat, si uxorem nimis severe vel crudeliter tractat eamque verbis *pro conditione sua* graviter contumeliosis contristat.

E contrario uxor graviter peccat: 1. si sibi, spreto viro, imperium vindicet; 2. si nolit sequi virum in domicilii habitationisque mutatione, nisi

¹ Responsum autem d. d. 10. Martii 1886 a S. Poenitentia hic communico: „Dub. I. Quando adest fundata suspicio, poenitentem, qui de onanismo omnino silet, huic crimini esse addictum, num confessario liceat a prudenti et discreta interrogatione abstinere, eo quod praevideat, plures a bona fide exturbandos, multosque sacramenta deserturos esse? Annon potius teneatur confessarius prudenter ac discrete interrogare?

II. An confessarius, qui, sive ex spontanea confessione sive ex prudenti interrogatione, cognoscit poenitentem esse onanistam, teneatur illam de hujus peccati gravitate aequae ac de aliorum peccatorum mortalium monere, eumque, ut ait Rituale Rom., paterna caritate reprehendere, eique absolutionem tunc solum impertiri, quum sufficientibus signis constet, eumdem dolere de praeterito et habere propositum non amplius onanistice agendi?

R. ad I. Regulariter negative ad primam partem; affirmative ad secundam. ad II. Affirmative, juxta doctrinas probatorum auctorum.“

Illud regulariter innuit, interdum per exceptionem fieri posse, ut potius res silentio premenda sit, ne sine ulla spe fructus bona fides in fidem malam convertatur.

forte ex mutatione periculum valde grave subitura sit vel pacta de contrario neque causa pacti sit mutata, vel si vir post nuptias factus sit vagus; 3. si uxor, reverentiae plane immemor, virum contumeliis prosequatur pro conditione gravibus, vel rixis seu verbis ad gravem iram vel blasphemiam provocet; 4. si contra rationabilem viri voluntatem et contra consuetudinem feminarum similis conditionis notabile aliquid expendat, sibi sine justa causa rerum administrationem arroget (justa causa esset v. g. viri prodigalitas, damnum a domo sive familia avertendum).

Ceterum christiani conjuges incumbere debent, ut in suo statu non solum graves obligationes impleant, sed sese christiano more vere sanctificent. Atque sane intra ipsius domus limites multas habebunt occasiones eximiarum virtutum exercendarum, supernaturali motivo atque spiritu fidei omnem domesticam conversationem sanctificantem, bona et religiosa lectione, si per tempus licuerit, saltem diebus Dominicis, sese excitantes, communi exercitio precum mane et vespere divinam opem implorantes, mutua pace et caritate sese praevenientes, mutuo exemplo sese provocantes ad Deum super omnia et in omnibus amandum, ejusque cultum et amorem in filiis aliisque subditis promoventes. Haec vel similia toties inculcat S. Scriptura, imprimis S. Paulus in epistolis suis, ut I Cor. 7, Coloss. 3, I Tim. 2, sed praecipue Ephes. 5, ubi ad ipsum Christum ejusque erga Ecclesiam amorem appellat, quo efficacius ad mutuam caritatem conjuges permoveantur: „Mulieres viris suis subditae sint, sicut Domino, quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiae; ipse salvator corporis ejus, sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita et mulieres viris suis in omnibus. Viri, diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea. . . . Ita et viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit.“